

dolgozómód. Miután a sztálinista alkotmány módosításának köszönhetően eltűntek a Magyar Köztársaság jellegének meghatározásából a tartalmi, ideológiákra utaló ismérvek, megteremtődött a jogállam teljes megteremtéséhez szükséges alkotmányos alap. Attól azonban nem lesz demokrácia, ha rendszerváltás címén új alkotmányok születnek (formális alkotmányosság): „Az Alkotmány értéktartalma az, ami élővé teszi az Alkotmányt. Az Alkotmány értékrendjének és fogalmi kultúrájának is át kell járnia a társadalmat. Az alkotmányosság művészete a formális és értékszemponatok arányának megtalálásában és a körülményekhez való igazításában áll.”

A jogállamiság kialakulásához az állami szervek jogszerű működése mellett tehát szükséges, hogy a polgárok alkotmányos jogaik biztos tudatában vannak, és élnek velük. Az Alkotmánybíróság az alkotmány belső ellentmondásmentessé tételével a társadalom jogtudatának kialakulását segíti. Ezt a célt tartva szem előtt az első alkotmánybírói nemzedék kiépítette az egyes alapjogok egybefüggő rendszerét. Eközben meg kellett mutatnia, hogy nem foglal állást senki mellett, ugyanakkor azt is, hogy az alkotmány sem tűri az egyoldalú értelmezést.

A tanulmányokba sűrített önreflexióban megjelenő nagyfokú tudatosság jellemzi az Alkotmánybíró-ság egész tevékenységét, és ez a tu-

datosság jelöli ki a jövőző hazai alkotmánybíráskodás útját is. Súlyom lehetségesnek tart egy ideológiától, politikától független, „a semlegesség keretében maradó kívánatos más-ként gondolkodást”, melyet a bíráskodás keretei között leginkább a jogi kérdésfelvetés radikalizálásában lát megvalósulni. A semlegesség nem jelent számára értékmentességet. Egy alkotmánybíró számára a függetlenségben megnyilvánuló felelősség a belső szabadság kiteljesedése. Ilyen értelemben írja Súlyom László: „A semleges társadalomban nem kell állandóan hitet tenni. [...] Az újon való munkálkodás néhány szerencsés pillanatában [...] egy feladaton dolgozott mindenki, s nem kérdezték, ki honnan jött, s egyébként mit gondol. Minden ügyet így kellene nézni. A szabadság szemérmes is: beéri azal, hogy mindenki gyümölcseiről ismerszik meg.”

ÁBRAHÁM DÁNIEL

(*Osiris Kiadó, Bp., 2001. 800 o. 4200 Ft*)

A Kontroll-csoport jelentései (Média-torzítások, elemzések)

A rendszerváltás óta állandó polémia folyik (értelmiségiek és politikusok között egyaránt) a magyar média kiegyensúlyozatlanságáról, az

újságírók és szerkesztők egyik vagy másik oldalra húzó politikai elfogultságáról. Az utóbbi hónapokban a Kontroll-csoport nevű médiaelemző társaság több tanulmánya is botrányt kavart, hiszen a hazai sajtó pártosságára és olyan visszasságaira hívták fel a figyelmet, amelyek „érzékeny médiatényezők tucatjait” gerjesztették haragra.

A Kairosz kiadásában megjelent kötet a Kontroll-csoport öt, közel-múltban készült írását tartalmazza. A szerzők szerint, akik többnyire fiatal közgazdászok, szociológusok vagy média szakos bölcsészhallgatók, elemzéseik „segélykiáltások, amelyek azt fejezik ki, hogy Magyarországon veszélyben van a sajtó belső szabadsága, az újságírók politikai függetlensége”.

E „segélykiáltások” olyan klasszikus tartalomelemzések, amelyek előre meghatározott szempontok alapján értékelik a kiválasztott témákat. A *Mérlegen a Napló* című tanulmány a tv2 magazinműsorát elemzi grafikonok segítségével, és arra a végkövetkeztetésre jut, hogy a műsor közvélemény-kutatásai olyan technikákkal dolgoznak, amelyek kétségtől alkalmassak a félretájékoztatásra. Kémény, de tényekkel alátámasztott ítéletek; ez jellemző kötet írásaira, így arra is, amely a megyei lapok egyértelmű baloldali elfogultságát taglalja precízen felépített érveléssel.

A kötet legjobban kidolgozott darabja a Dolomit-ügyként elhíre-

sült történet tálalását és a kereskedelmi csatornák hírszerkesztési módszereit vizsgálja. A szerzők frappáns megfogalmazással hírregény-gyártásnak nevezik a kereskedelmi adók eljárását, amelynek egyetlen célja a nézőszám maximalizálása. A Dolomit-ügy hetekig a tv2 hírműsorainak vezértémája volt; a szerkesztők finom csúsztatásokkal, manipulatív kiegészítésekkel, érzelmi kommentárokkal próbálták átalakítani a valóságot, ami többé-kevésbé sikerült is nekik, hiszen hónapokig a közélet egyik vezérsztorijává tették az ügyet. Az elemzés tömör, logikus értékeléssel zárul, konklúziója nem személyeskedő, csupán egyszerű ténymegállapítás: a tv2 az elemzett történetben, érthetetlen módon, politikai szereplővé vált.

A kötet egy másik tanulmánya, a közszolgálati és a kereskedelmi adók hírszerkesztési módszereit összehasonlítva, még határozottabb következtetésekre jut: a kereskedelmi csatornák a populáris és negatív kicsengésű témákat részesítik előnyben, vagyis a botrány- és katasztrófa híreket. A szerzők szerint ez a hozzáállás nem véletlen, hiszen így a hírműsorok egyrészt hozzájárulnak a nézőszám-maximalizáláshoz, másrészt, mivel negatív érzések sorát váltják ki, nagyban segítik a pozitív kicsengésű „limonádé-műsorok” iránti érdeklődés felkeltését – elég, ha csak a „kellemesen bárgyú” szappanoperák nézettségi adataira gondolunk.

A csoport legnagyobb vihart kavart tanulmánya a hazánkban tevékenykedő külföldi tudósítók munkáját elemezte. Az érintett sajtómunkások, valamint egyes hazai újságírók a tényszerű megállapításokra való reagálás helyett összeesküvés-elméletek tucatjait termelték ki, amelyek lényege, hogy az elemzés hátterében az Orbán-kormány állna, ezzel is bizonyítva szélsőséges intoleranciáját. Pedig a tanulmány csupán végigkövette, hogyan írnak az egyes újságírók Magyarországról, a politikai pártokról, majd megállapította, hogy a cikkek többségükben kizárólag a kormánypártok tevékenységével foglalkoznak, főleg negatív beállításban. Az érintetteknek viszont ez is elég volt ahhoz, hogy kisebb diplomáciai feszültséget teremtvé rögtön az akkori külügyminiszterhez forduljanak.

A Kontroll-csoport azonban a támadások és a kemény kontroll ellenére sem fúj visszavonulót, hiszen szükségesnek látják, hogy számszerű elemzésekkel elősegítsék a magyarországi média mindennapos manipulációs technikáinak leleplezését.

BÍRÓ MÁTYÁS

(*Kairoosz Kiadó, Bp., 2002.*)

Mircea Eliade: *Okkultizmus, boszorkányság és kulturális divatok*

Manapság a könyvesboltok polcai roskadásig vannak olyan könyvekkel, amelyek ezoterikus és okkult témákkal, mágiával vagy keleti filozófiákkal és az e tanokban gyökerező testgyakorlatokkal foglalkoznak. Nagyobb részük tudományosan megalapozatlan, esetenként tárgyi tévedésektől sem mentes, de a laikus olvasótábor mégis lelkesen vásárolja ezeket – akárcsak a különféle, távoli és egzotikus tájakról származó szobrocskákat, álarcoakat és egyéb lakberendezési tárgyakat.

Ha az említett témák iránt érdeklődő laikus vásárló leemel a polcra Eliade könyvét és belelapoz, lehet, azonnal visszateszi, mert a hatásvadász módon megfogalmazott cím és a szuggesztív, színes és meghökkenítő címlap nem érzékelteti a közölt szövegek tudományos igényű megformálását. A kötet ugyanis Eliade öt, 1965 és 1975 között elhangzott egyetemi előadását és egy 1971-ben írott tanulmányát tartalmazza. Abban az időben ez a téma divatos volt az Egyesült Államokban, a professzort hallgató fiatalok részben ezzel fejezték ki politikai tiltakozásukat a fennálló renddel szemben.

A könyvben szereplő írások többsége, ahogy a szerző mondja előszavában: „amolyan bevezetés; leg-